

राजस्थान लोक सेवा आयोग, अजमेर

सहायक आचार्य—व्याकरण, संस्कृत शिक्षा विभाग के पद हेतु प्रतियोगी परीक्षा—पाठ्यक्रम

द्वितीय-पत्रम्

1. प्रौढमनोरमा – (संज्ञाप्रकरणादारभ्य अक्सन्धिप्रकरणं यावत्) -

I. संज्ञाप्रकरणम् –

मङ्गलाचरणम्, माहेश्वरसूत्रे हकारद्वयोपदेशप्रयोजनम्, अन्योन्याश्रयदोष परिहारोपायः, उपदेशपदार्थः मुखनासिकावचनोऽनुनासिकः, तुल्यास्यप्रयत्नसवर्णम्, पूर्वत्रासिद्धम्, नाञ्जलौ, अणुदित्सवर्णस्य चाऽप्रत्ययः, भूवादयोधातवः, इत्येतत्सम्बद्धव्याख्यानानि तदुदाहरणानि च।

II. परिभाषाप्रकरणम् –

इकोगुणवृद्धी, आन्तर्यभेदोदाहरणानि, परनित्यान्तरङ्गापवादानामुत्तरोत्तरंबलीयः, अकृतव्यूहाः पाणिनीयाः इत्येतत्सम्बद्धानि व्याख्यानानि तदुदाहरणानि च।

III. अक्सन्धिप्रकरणम् –

इकोयणचि, अनचिच, स्थानिवदादेशोऽनल्विधौ, अचः परस्मिन्पूर्वविधौ, न पदान्तद्विर्वचन...., इत्येतत्सूत्रसम्बद्धानि व्याख्यानानि तदुदाहरणानि।

2. लघुशब्देन्दुशेखरः – (संज्ञाप्रकरणं, कारकप्रकरणस्य प्रथमाद्वितीयाविभक्तिमात्रं च) –

I. संज्ञाप्रकरणम् –

मङ्गलाचरणम्, माहेश्वरसूत्राणांसंज्ञासूत्रत्वम्, तेषु, सन्ध्यभावः, कारप्रत्ययाभावः, रप्रत्याहारः, अन्योऽन्याश्रयदोषपरिहारोपायः, उपदेशपदार्थः पूर्वत्रासिद्धम्, अणुदित्सवर्णस्य चाऽप्रत्ययः, नवेतिविभाषा, येनविधिस्तदन्तस्य, विरामोऽवसानम्, सुप्तिङन्तंपदम्, इत्येतत्सम्बद्धानि व्याख्यानानि।

II. कारकप्रकरणम् – प्रथमाद्वितीयाविभक्तिसम्बद्धसूत्रव्याख्यानानि –

3. व्याकरणमहाभाष्यम् – प्रथमाह्निकम् –

अथ शब्दानुशासनम्, शब्दस्वरूपं, शब्दानुशासनस्य मुख्यगौणप्रयोजनानि, शब्दस्य नित्यानित्यत्वम्, सिद्धेशब्दार्थसम्बन्धे, ज्ञाने प्रयोगे वा धर्माधर्मविचारः, व्याकरणपदार्थः, वर्णोपदेशप्रयोजनम्, व्याकरणलक्षणम्, इत्येतत्सम्बद्धानि व्याख्यानानि।

4. वैयाकरणभूषणसारः (धात्वर्थप्रकरणम्) –

मङ्गलाचरणम्, फलव्यापारयोर्धातुरित्यादिकारिकार्थः, धात्वर्थविषये प्राच्यनव्यनैयायिकमतम्, मीमांसकमतम्, वैयाकरणमतम्, फललक्षणम्, व्यापारलक्षणम्, धात्वर्थविषये वैयाकरणसिद्धान्तस्य प्रामाण्यम्। तिङ्गर्थविषये नैयायिकमतम्, मीमांसकमतम्, वैयाकरणमतम्, वैयाकरणसिद्धान्तस्य प्रामाण्यम्, कर्तृकर्मसंख्याकालानामन्वयः, शाब्दबोधे नैयायिकमीमांसकवैयाकरणानां मते सकर्मकाकर्मक-लक्षणम्, क्रियायाः साध्यत्वं सिद्धत्वं च, इत्येतत्सम्बद्धानि व्याख्यानानि।

5. परमलघुमञ्जूषा— शक्तिलक्षणाव्यंजनावृत्तयः, शाब्दबोधसहकारिकारणानि च –

शक्तिस्वरूपम्, लक्षणास्वरूपं तत्खण्डनं च, व्यंजनास्वरूपम्, शाब्दबोधसहकारिकारणानि।

6. वाक्यपदीयम्— आदितः दशकारिकां यावत् –

शब्दब्रह्मणः स्वरूपम्, शब्दब्रह्मणः कालशक्तिः, शब्दब्रह्मणोभोक्तृभोक्तृव्यभोगरूपेण च स्थितिः, शब्दब्रह्मणः प्राप्त्युपायः, वेदभेदानां बहुमार्गत्वम्, स्मृतीनां प्रामाण्यम्, दर्शनभेदः, प्रणवरूपविद्यायाः सत्यत्वम्, अङ्गोपाङ्गविद्याभेदाः, इत्येतत्सम्बद्धानि व्याख्यानानि।

7. परिभाषेन्दुशेखरः— आदित एकदेशविकृतमनन्यवत्परिभाषापर्यन्तोभागः —
आदित एकदेशविकृतमनन्यवदित्यन्तपरिभाषाणां व्याख्यानानि ।
8. व्याकरणशास्त्रस्येतिहासः —
व्याकरणशास्त्रपरम्परा, अष्टौव्याकरणानिवृत्कर्तारः पाणिनिः, कात्यायनः, पतंजलिः, भर्तृहरिः,
भट्टोजिदीक्षितः, नागेशभट्टश्च इत्येतेषां कृतयः कालश्च ।

*****

Note: - Pattern of Question Paper

1. Objective type paper
2. Maximum Marks: 75
3. Number of Questions: 150
4. Duration of Paper: Three Hours
5. All questions carry equal marks.
6. There will be Negative Marking.